

Статті

УДК 94:796(477.83-25)"19"(092)

DOI <https://doi.org/10.15407/nz2025.01.003>

ЗВІРЯВ ЧАС ЗА «ОМЕГОЮ»: ВОЛОДИМИР БИЛЕНЬ (1914—1989) — СПОРТОВЕЦЬ, КООПЕРАТОР, ПАТРІОТ (СИЛЬВЕТКА ПАМ'ЯТІ)

Уляна МОВНА

ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0002-9763-2455>

докторка історичних наук, старша наукова співробітниця,
провідна наукова співробітниця, Інститут
народознавства НАНУ, відділ історичної етнології,
проспект Свободи, 15, 79000, м. Львів, Україна,
e-mail: movlana@ukr.net

Маріанна МОВНА

ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0003-2473-6998>

кандидатка історичних наук, в. о. завідувача відділу,
Львівська національна наукова бібліотека України
ім. В. Стефаника НАН України, відділ наукової бібліографії,
вул. Стефаника, 2, 79000, м. Львів, Україна
e-mail: mari3anna@ukr.net

Висвітлюються професійні, спортивні та громадські активності випускника філії Української академічної гімназії (УАГ), кооператора, діяльного члена спортивного товариства «Сокіл-Батько», щирого українського патріота Володимира Биленя (1914—1989), націєтворчий вектор діяльності якого незаслужено залишився невідомим широкому загалу. *Актуальність теми* полягає в тому, що стаття присвячена пам'ятній ювілейній даті — 110-й річниці від дня його народження. Персоналія В. Биленя вперше вводиться до наукового обігу, оскільки її спеціальних досліджень в українській історіографії немає. З позиції мікроісторії у фокусі уваги перебувають найважливіші грані життєпису, професійної діяльності та громадських ініціатив цієї постаті: навчання у філії УАГ, робота в мережі української кооперації, активна спортивна праця у товаристві «Сокіл-Батько», спрямована на розвиток тілової культури українського суспільства.

Використано наукові принципи об'єктивності та історизму, метод історичної реконструкції, мікроісторії та проблемно-хронологічний, методу біографічних студій, персоналістики та мемуаристики.

Ключові слова: Володимир Билень, Українська академічна гімназія (філія), Іван Бабій, спортивний рух, «Сокіл-Батько», легка атлетика, кооперація, «Суспільний Промисл», Львів.

Ulyana MOVNA

ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0002-9763-2455>

Doctor of Sciences of History, Senior Researcher,
Leading Researcher of the Institute of Ethnology
of the National Academy of Sciences of Ukraine,
in the Department of Historical Ethnology,
15, Svobody Avenue, 79000, Lviv, Ukraine,
e-mail: movlana@ukr.net

Marianna MOVNA

ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0003-2473-6998>

PhD. of Historical Sciences,
Acting head of department of the Vasyl Stefanyk
National Scientific Library of Ukraine of Lviv
National Academy of Sciences of Ukraine,
in Department of Scientific Bibliography,
2, Stefanyka str., 79000, Lviv, Ukraine,
e-mail: mari3anna@ukr.net

CHECKED THE TIME WITH «OMEGA»:
VOLODYMYR BYLEN' (1914—1989) —
ATHLETE, COOPERATOR, PATRIOT
(MEMORY SILVER)

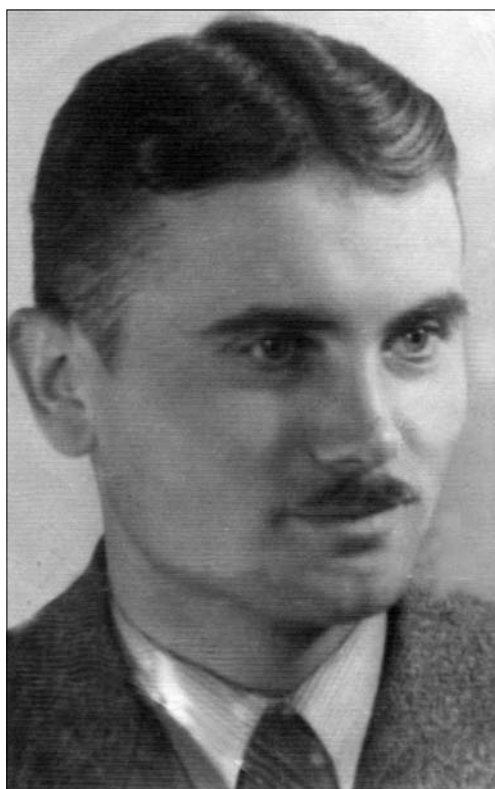
The article highlights the professional, sports and public activities of the graduate of the branch of the Ukrainian Academic Gymnasium (UAG), cooperator, active member of the sports society «Sokil-Bat'ko», sincere Ukrainian patriot Volodymyr Bylen' (1914—1989), whose nation-building vector of activity undeservedly remained unknown to the general public. The relevance of the topic lies in the fact that the article is dedicated to the anniversary date — the 110th anniversary of his birth. The personal life of V. Bylen' is introduced into scientific circulation for the first time, since there are no special studies of it in Ukrainian historiography. From the perspective of microhistory the focus of attention is on the most important aspects of the biography, professional activities and public initiatives of this figure: studying at the branch of the UAG, work in the network of Ukrainian cooperation, active sports work in the «Sokil-Bat'ko» society, aimed at the development of physical education culture of Ukrainian society.

The life of Volodymyr Bylen' — a cooperator, an active athlete and an active patriot — fell on the turbulent times of military cataclysms and political catastrophes of the 20th century. He was born in 1914 in the Austrian Galicia, when the First World War began, and his youth was spent in the difficult realities of life in interwar Poland. The professional and public engagement of this figure (gymnasium education, long-term conscientious work in the network of Ukrainian cooperation, active sports and educational activities in the «Sokil-Bat'ko» society, public expression of civic position in current political circumstances) during the period of statelessness was aimed not only at the development of the economic and physical culture of Ukrainian society, but also at the consolidation of Ukrainians as an ethnic community, their economic and cultural independence in the conditions of the Polish state.

Keywords: Volodymyr Bylen', Ukrainian Academic Gymnasium (branch), Ivan Babiy, sports movement, «Sokil-Bat'ko», track and field athletics, cooperation, «Suspilnyj Promysl», Lviv.

Вступ. 110 років тому, 19 квітня 1914 року, на Великдень, народився Володимир Билень¹, випускник філії Української академічної гімназії (УАГ) 1931 р., активний член товариства «Сокіл-Батько», учасник III сокільського Здвигу 1934 року. До вибуху Другої світової війни працював у мережі української кооперації («Суспільний Промисл» та РСУК). Любив спорт (легку атлетику і армреслінг), грав у шахи, грав на мандоліні, вільно володів німецькою мовою².

У статті висвітлюються професійні, спортивні та громадські активності випускника філії Української академічної гімназії (УАГ), кооператора, діяльного члена спортивного товариства «Сокіл-Батько», щирого українського патріота Володимира Биленя (1914—1989), націєтворчий вектор діяльності якого незаслужено залишився невідомим широкому загалу. *Актуальність теми* полягає в тому, що стаття присвячена пам'ятній ювілейній даті — 110-й річниці від дня його народження. Персоналія В. Биленя вперше

Іл. 1. Володимир Билень. Львів, 23 січня 1939 р.

¹ Дідусь (по материнській лінії) авторок статті.

² В домашній бібліотеці зберігся «Німецько-український словник» Володимира Кміцикевича (1863—1942), який він придбав ще в гімназійні часи і не розлучався з ним усе життя.

вводиться до наукового обігу, оскільки її спеціальних досліджень в українській історіографії немає.

Об'єктом дослідження є власне постать В. Биленя, а предметом — найважливіші грані життєпису, професійної діяльності і громадських ініціатив цієї постаті: навчання у філії УАГ, робота в мережі української кооперації, активна спортивна праця у товаристві «Сокіл-Батько», спрямована на розвиток тіловиховної культури українського суспільства. Окремо розглянуто його громадянську позицію та її публічний вияв у зв'язку з політичним вбивством відомого українського педагога І. Бабія, гімназійного наставника В. Биленя, а також взаємини з помітними постатями свого часу — С. Гайдучком, Я. Благіткою, Я. Мацюком, М.-О. Смішком, П. Фуртаком, Д. Баріяком.

У статті використано наукові принципи об'єктивності та історизму, метод історичної реконструкції, мікроісторії та проблемно-хронологічний, методу біографічних студій, персоналістики та мемуаристики.

Спеціальних досліджень персоналії В. Биленя в Україні немає. Дотичних до вивчення його постаті контекстів, зокрема висвітлення спортивної та видавничої діяльності Я. Благітки в товаристві «Сокіл-Батько» та його дружніх взаємин з В. Биленем торкнулася Маріанна Мовна [1, с. 186—200; 2, с. 73—81]. Фрагменти спогадів В. Биленя послужили фактографічним джерелом до «Словника львівської говірки першої третини ХХ ст.» М. Мовної [3, с. 134—135]. Польський дослідник української кооперації Галичини часів Другої світової війни Мирослав Сич згадує В. Биленя серед працівників РСУК у Львові [4, с. 274]. Історичний сюжет, пов'язаний із політичним вбивством І. Бабія, вперше отримав детальний розгляд у книзі А. Козицького «Львівські замахы» [5, с. 248—271].

Основна частина. Володимир Билень (іл. 1) народився в селі Хоросно Старе Львівського повіту (тепер — Хоросно Львівського району Львівської області) в родині Григорія Биленя та Параскєві Каути. До речі, його батько свого часу теж був членом товариства «Сокіл-Батько», брав участь у сокільському святі у Пустомитах 23 червня 1912 року. Був охрещений у місцевій церкві Преображення Господнього. Володимир — найстарша дитина в сім'ї, мав ще брата та трьох сестер. Початкову освіту здо-

був у рідному селі — згідно річних свідоцтв 1919—1923 років навчався в початковій (вселюдній) змішаній школі [6]. Опікункою класу була Стефанія Завальна, а директоркою школи — Марія Дорик. Місцевим парохом у цей час, за спогадами Любомира Винара, був о. Іван Дорик [7, с. 14].

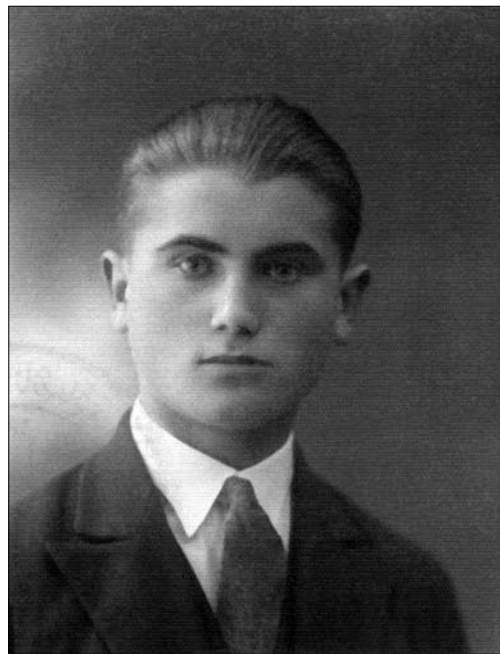
Упродовж 1923—1931 років Володимир навчався у філії Української державної академічної гімназії у Львові (вул. Рутівського, 22) (іл. 2). У гімназії панували атмосфера моральності та шляхетності, оскільки у програму навчання входило вивчення класичних творів грецької, римської та німецької літератури й культури давніх часів, а також патріотичні настрої й український дух завдяки зусиллям наставників, зокрема викладача руханки Степана Гайдучка, який був патріотично налаштованим активним членом спортивно-руханкового товариства «Сокіл-Батько». Професор Гайдучок таємно заохочував кращих учнів гімназії вступати до товариства. Чимало гімназистів, серед яких був і Володимир Билень як активний спортсвець, вступали до «Сокола». Він долучився до цієї спільноти 1930 р.

Господарем класу був професор Микола Панчук (географія), а директором-управителем — професор, історик Ярослав Вербицький (1926—1931), онук автора національного гімну. Збережене гімназійне свідоцтво зрілості (матура) та випускна світлинка 1931 р. фіксують такий викладацький склад: Володимир Білінський (фізика і математика), Іван Бабій (українська мова), Микола Мельник (природознавство), Іван Раковський (природознавство, математика), Петро Мечник (пропедевтика філософії і латинська мова), о. Гавриїл Костельник (релігія), Степан Кавин (польська і німецька мова та література), Микола Федюк (рисунки і каліграфія), незрівнянний і улюблений учитель багатьох поколінь Степан Гайдучок (руханка/тілесні вправи). Про успішне закінчення гімназії Володимиром Биленем свідчить документ про складання іспиту зрілості (матури) від 29 травня 1931 р.³ та вперше опубліковане матуральне фото як учня VIII-а класу [10, с. 316] (іл. 3), а також гімназійний звіт [8, с. 80] і допис в газеті «Діло» [9, с. 5; 10, с. 578] з переліком матурантів 1931 р. (такі переліки друкувались щорічно).

³ Оригінал зберігається в архіві авторок.

Іл. 2. Володимир — учень VI класу гімназії

Іл. 3. Світлина з матурального свідоцтва учня VIII класу філії УАГ В. Биленя 1931 р.

Після закінчення гімназії В. Билень пов'язав своє життя з кооперативно-торгівельною діяльністю в рамках української кооперації. У 1933 р. закінчив однорічний торговельний курс для гімназійних абсолювентів, відбув у споживчому sklepі «Народної Торгівлі» виробничу практику (4 липня — 6 вересня 1933 р.), під час якої набув відповідних фахових

Іл. 4. Іван Бабій (1893—1934)

навіків і невдовзі разом із двоюрідним братом Михайлом Биленем відкрив у Львові на вул. Длугоша (нині — вул. Коцюбинського) крамницю споживчих товарів.

На початку професійної діяльності 25 липня 1934 р. Володимира, як і весь український Львів, шокувала звістка про вбивство управителя філії УАГ (1.10.1931—1.01.1934) та Головної (від січня 1934), заслуженого громадського діяча, в минулому старшини УГА Івана Бабія колишнім учнем гімназії, студентом Львівського університету, членом ОУН Михайлом Царем, яка отримала широкий політичний і суспільний резонанс, точніше одноставний осуд у пресі різного ідеологічного спрямування [11; 12; 13; 14; 15; 16; 17; 18; 19; 20; 21; 22]. Українські партії і громадські організації усього політичного спектру гостро засудили цей терористичний акт, а митрополит Андрей Шептицький 2 серпня, перебуваючи у Підлютому, видав спеціальний пастирський лист, у якому затаврував терористів. Реакція митрополита А. Шептицького на вбивство І. Бабія, якого він знав особисто, висловлена у пастирському листі, оперативно надрукованому редакціями провідних часописів («Діло», «Неділя», «Правда», «Свобода»), була гострою та безкомпромісною: «Директор Бабій упав жертвою українських терористів, дрож жаху потрясла цілим народом... Вбивають без ніякої причини, хіба лише тому, бо їм не подобалася виховна діяль-

ність покійного. Вона була перешкодою в злочинній акції втягування середнєшкільної молоді в підпольну роботу... Якщо хочете зрадливо вбивати тих, що противляться вашій роботі, прийдеться вам убивати всіх учителів і професорів, що працюють для української молоді, всіх батьків і матерей українських дітей, усіх настоятелів і провідників виховних українських інституцій, усіх політиків і громадянських діячів. А передовсім прийдеться вам скритовбийствами усунути перешкоди, які у вашій злочинній і глупій роботі ставляє духовенство разом з Єпископами. Бо ми від літ стверджували і стверджуємо й не перестанемо повторяти, що злочин є все злочином, що свягій справі не можна служити закривавленими руками...» [23; 24; 25; 26].

Навіть окремі представники внутрішнього середовища ОУН були заскочені атентатом на І. Бабія, як-от один з чільних представників Проводу Євген Онацький, який, дізнавшись про нього *post factum*, як противник індивідуального терору у листі до редактора офіційного органу «Розбудова нації» Володимира Мартинця вимагав висловити осуд цього акту на його сторінках і навіть погрожував поставити питання про своє звільнення від присяги члена ОУН у разі, якщо цей акт був інспірований керівною верхівкою організації [27, с. 263; 28, с. 69].

Іван Бабій (народився 4 березня 1893 р.) (іл. 4) — селянський син з Добромірки (повіт Збараж), колишній учень народної школи та української гімназії в Тернополі, де здав матуру 16 червня 1911 р. з відзнакою, класовий товариш митрополита Йосифа Сліпого [29, с. 44], а згодом студент факультету класичної філології Львівського університету. У послужному списку Бабія, людини з великим життєвим досвідом, колишнього лейтенанта австрійської армії та поручника УГА [30] — поранення під час бойових дій 1915 р., нагородження срібними медалями різного ступеня та хрестом «Заслуги» з короною за виявлену хоробрість [31], активна патріотична позиція, бої з поляками від листопада 1918 до липня 1919 рр., обов'язки коменданта залізничного двірця у Ходорові — важливого стратегічного об'єкту під час облоги Львова [18], керівництво Генеральним Інститутом Української католицької акції у Львові та організація свята «Українська молодь Христові» (1933), багаторічна педагогічна й громадська діяльність, зокрема викладання від 1921 р. у Бе-

режанській утравістичній гімназії, а від 1928 р. у філії УАГ, головування у філії товариства «Учительська Громада» у Львові, членство у товаристві «Рідна Школа» [32], намагання дати освіту українській молоді, дотримання норм християнської моралі.

Характеризуючи діяльність ОУН міжвоєнного двадцятиріччя, відомий історик української діаспори О. Субтельний констатував, що вона дотримувалась військових засад керівництва, конспіративних методів, суворої дисципліни і проводила кампанію політичного терору проти польської держави та її представників. Особливих зусиль організація доклала для поширення націоналістичних ідей й спромоглась заручитися широкою підтримкою української молоді. Її схильність до революційних дій, радикальних рішень імпонували молоді, ошуканій польською владою, доведеній до відчаю безробіттям і розчарованій поразками батьків [33, с. 544—545]. ОУН, залучивши на свій бік велику частину студентства Львівського університету та учнів гімназій Східної Галичини, де були створені її осередки, посіла одну із найвпливовіших (поряд з УНДО і УСРП) позицій серед партій державницького спрямування. Крайова організація ОУН у Західній Україні на початку 1933 р. налічувала 4800 «заприсяжених» (дійсних) членів, а у її структурі також діяли юнацька і дитяча (доріст) організації, що поповнювали ряди «заприсяжених» членів після досягнення ними 21-річного віку [34, с. 256]. Українці, які чинили перешкоди її планам, як і польські урядовці, опинилися під загрозою терористичних нападів. Було здійснено чимало замахів на українців, які не погоджувались з політикою ОУН. Найбільш резонансним з них стало вбивство авторитетного українського педагога І. Бабія, який перешкоджав втягуванню гімназистів у підпільну боротьбу.

Велелюдний похорон І. Бабія відбувся 27 липня з церкви свв. Петра і Павла, оскільки покійний мешкав на вул. св. Павла 49а (бічна Личаківської). За свідченням сучасників, «це був один із замітніших похоронів, які ми бачили за останні роки у Львові, похорон не лише величавий, але нав'язаний великою сердечністю і щирим, нетаєним болем. Бо справді великий удар стрінув наше громадянство» [35, с. 2]. Провалили церемонію прощання єпископи Іван Бучко та Микита Будка (земляк покійного) в присутності усїєї греко-католицької капітули, духо-

венства, викладачів Богословської академії і парохів львівських церков. На похороні були присутні представники батьківського комітету обох гімназій (головної та філії), учительського збору, представники шкільної кураторії, учительська громадськість Львова та Бережан, учнівська молодь. На Личаківському цвинтарі, де поховали І. Бабія, першу прощальну промову виголосив єпископ І. Бучко, підкресливши: «Жах збирає, коли бачимо, як з братовбивчої руки падають такі люди, як покійник, якого сміло можна назвати героєм серця, праці і посвяти... Той загальний осуд суспільности — се нинішні величаві похорони. Той осуд нехай буде опам'ятанням для тих, що думають злочином прислужитися вітчизні» [36]. Прозвучали також виступи єпископа М. Будки, візитатора Львівської шкільної кураторії Шедіви, о. Василя Лаби від Богословської академії та однойменного наукового товариства, професора, головного редактора часопису «Українська Школа» Ярослава Біленького від товариства «Учительська Громада» і учительства обох українських гімназій, інженера Капустяка і Антоніни Жизневської від батьківських комітетів обох гімназій, від імені молоді випускника філії 1931 р., колишнього учня І. Бабія В. Биленя [35; 36; 37; 38; 39; 40], який озвучив свою громадянську позицію, висловивши жаль і обурення з приводу вбивства знаного педагога і шкільного наставника багатьох поколінь учнів суголосну з настроями численних гімназистів та випускників Української академічної гімназії.

В цілому середовище УАГ прихильно оцінювало постать та діяльність Івана Бабія на посаді управителя філії і відповідно засуджувало чи принаймні висловлювало жаль з приводу його атентату, що засвідчують спогади колишніх абсольтентів різних років. Випускник гімназії початку ХХ ст., автор цінної джерельної праці про Львів міжвоєнного двадцятиріччя, публіцист Степан Шах (1891—1978) достатньо безапеляційно відгукнувся про вбивство Бабія: «Була це велика трагедія так особиста, бо лишив жінку, доньку свого пароха о. Льва Юрчинського з Добромірки, і двоє малих дітей, як і національна. А вину в тім поносить не так молодий «революціонер», як один нетактовний львівський український часопис, що цькував молодь і громадянство проти Івана Бабія. Ця кривава подія потрясла уською українською суспільністю, але ближче нею досі ніхто не

заявився і ніхто не знає, за яку провину супроти українського народу І. Бабія з п'ятном зі світа зглаженю» [29, с. 44—45]. Випускник 1934 р., літературознавець, письменник, історик Олександр Домбровський лише у позитивному ключі характеризував свого колишнього наставника: «Це була гарна наша людина, віддана національній справі, яка хотіла рятувати духову твердиню — академічну гімназію перед зазіханням поляків. Можливо, що І. Бабій, селянська дитина, не вмів «політикувати» й бути гнучким, і за те заплатив життям. Але це було трагічне непорозуміння. Ми втратили дійсно щирого патріота з твердим, але правим українським, селянським серцем. Нехай ті скромні слова стануть регабілітаційною китицею квітів на його забуту могилку» [41, с. 270]. Випускник гімназії 1914 р., відомий журналіст, публіцист, історик, редактор «Діла», впливовий член УНДО Іван Кедрин-Рудницький залишив свою версію причин насильницької смерті директора І. Бабія: «Учнівська молодь захоплювалася максималістськими гаслами заснованої у січні 1929 р. ОУН і вчителі опинилися між молотом і ковадлом: треба було дбати, щоб наївно-патріотичні учні не потерпіли та водночас триматися обов'язкових принципів. Інколи той конфлікт доходив до трагедії. Однієї неділі у Преображенській церкві учень філії УАГ роздавав на очах директора гімназії Бабія «Сурму» — популярний орган ОУН. Директор І. Бабій не міг не реагувати, бо було загальновідомо, що між приявними у церкві є поліційні донощики і за це могли б закрити гімназію. Директор казав хлопцеві після богослужіння йти за ним. Ішов зумисне поволіше, не оглядаючись, щоби хлопець утік. Але той ішов як баран, зайшов до директора в канцелярію, де Бабій задзвонив до поліції. Хлопця заарештували за поширення «Сурми». Його напевно звільнили від навчання в гімназії. Але директора Бабія, колишнього старшину УГА, — застрілили за видачу учня поліції. Згодом від проводу ОУН, головою якого був полковник Євген Коновалець, надійшла заява з висловом жалю за смерть доброго старшини-педагога [42, с. 402—405].

Випускник 1936 р., вчений-філолог Олекса Горбач (1918—1997), в шкільні роки учасник підпільної оунівської мережі у філії УАГ у своїх спогадах «Філія Академічної гімназії у Львові у 1930-х рр.» (до речі, написаних на прохання Володимира Ма-

кара спеціально для ілюстрування шкільної атмосфери, у якій зростав Микола Лемик) демонструє контрверсійний підхід до проблеми: ...«Бабій взявся встановлювати зовсім новий порядок, і тим попав у конфлікт і з професорами, і з націоналістичним підпіллям серед учнів. Старші класи гімназії початку 30-х рр. були чи не вповні охоплені підпільним Юнацтвом ОУН. Не дивниця, що з «Філії», де вищі класи були майже повністю опановані підпіллям, вийшла в 1930-х рр. низка відомих діячів ОУН: до них належав Микола Лемик чи його однокласник Мицик, що вбив на вул. Гродзиських агента поліції Бережницького, далі — Володимир Нидза, Маївський, Копач, Василь Охримович (Ганді), Іванчук та ін. Новий директор Іван Бабій — колишній старшина УГА, член Католицької акції, професор клясичних мов Бережанської гімназії — взявся до драстичних протизаходів супроти гімназійного підпілля. Сам директор просто тероризував учнів: з одної сторони, не минав нагоди, щоб не витикати публічно й поіменно всім «симпатикам» Юнацтва, ніби ті чигають з револьверами на його життя, а з другої сторони, на своїх годинах грецької мови зачитував учням абзаци з найновіших чисел підпільних видань, де критиковано і лайано його самого; плакав тоді і клявся перед учнями, що все те не відповідає правді... Своєрідного українського патріотизму й чесноти йому відмовляти не можна: бодай із деякого часу він з однаковою впертістю супротивлявся надто нахабним польонізаційним вимогам шкільної кураторії» [43, с. 141—149].

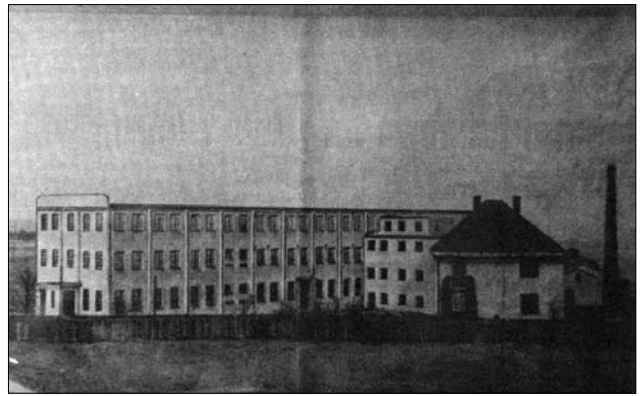
Правник і відомий меценат Омелян Антонович (1914—2008), який деякий час навчався у філії УАГ, а 1932 р. закінчив Перемиську гімназію, залишив дошкульний відгук про свого педагога та його фахову спроможність: «Професор Бабій втручався в приватні і суто особисті справи учнів і зв'язував їх з предметом свого навчання. На кожній лекції він обов'язково говорив про три справи: перша — футбол, що учні забагато цим спортом займаються, друга — статеве дозрівання, зацікавлення і евентуальне надуживання, і третя — політика, переважно симпатії до нелегалістики. Може, і треба було говорити молодим дозріваючим юнакам про ці справи, але тут потрібно було відповідного такту, тонкості та вмілості в порушуванні та інтерпретації проблем, щоб ми приймали це позитивно, щоб поради западали глибоко

в душі учнів і викликали в них довір'я та переконання, що бажають їм добра. Та у Бабія цього всього не було. Він робив лише саркастичні та іронічні зауваження і натяки під час свого викладу, або при перепитуванні учнів і часто записував двійку, яка, може, і була заслужена, але в молодих людей, які формували свої характери в переходовому етапі життя і на переломі статевого дозрівання, з'являлося переконання, що не за незнання предмета, але за речі інші, які не до вподоби вчителю, пришивається незадовільна оцінка. Коли йшлося про неґацію певних радикалізованих національних почуттів, то тут утворювалась прірва, де молодь заперечувала почини учителів та починала зараховувати їх до політичних противників» [44, с. 125—126].

На львівському процесі 1936 р. проти членів Крайової еґзекутиви ОУН С. Бандера відкрито виступив як Крайовий провідник ОУН на західноукраїнських землях. Він зізнався, що Бабія вбито за його наказом. При цьому він пояснив, що І. Бабія вбито не за його політичні погляди, а за активну співпрацю з польською поліцією, за затримання в церкві і передачу в руки поліції гімназиста філії, який розкидав летючки ОУН, і за схилення гімназистів до колаборації з польською поліцією проти українських революціонерів. ОУН застерегла Бабія і закликала його покинути діяльність щодо ліквідації структур ОУН у гімназії, згодом були побиті вікна у його будинку, відтак вчинено напад на нього самого, завдавши значних тілесних ушкоджень. Але усе це не дало бажаного результату. Тоді над Бабієм відбувся організаційний суд, який сумлінно розглянув його справу. Коли суд видав присуд смерті Бабію, то Бандера як Крайовий провідник, дав наказ цей присуд виконати [45, с. 401; 46, с. 162].

Тим часом В. Билень продовжував професійну кооперативну діяльність: працював кооперативним крамарем у кооперативі «Нова будова» с. Звижин повітового союзу господарсько-споживчих кооперативів у Золочеві (лютий-грудень 1934 р.); стажувався в окружному союзі кооперативів у Цирці (лютий-червень 1936 р.); був управителем крамниці торговельно-промислової кооперативи працівників «Маслосоюзу» «Кома» у Львові (серпень 1936 — березень 1938 років).

У березні 1938 р. Володимир вирішив пов'язати своє професійне життя з кооперативом «Суспіль-

Іл. 5, 5а Фабрика кооперативу «Суспільний Промисл»

ний Промисл», де пройшов різні кар'єрні сходинки: торгового заступника, торговельного референта та бухгалтера-плановика. Спочатку його призначили заступником управляючого фабрики домашок до кави «Луна» кооперативу «Суспільний Промисл» у Львові (березень — вересень 1938 р.), а відтак — представником кооперативу «Суспільний Промисл» у Львові для Львівського, Станіславівського та Тернопільського воєводств (у Станіславові) (січень — вересень 1939 р.). Кооператив (фабрика домашок до кави) «Суспільний Промисл», що став важливою віхою його професійної діяльності, було засновано 1932 р. у Львові за сприяння Союзу українських приватних урядовців Галичини (СУПРУГА) та Ревізійного союзу українських кооператив (РСУК) і фінансування банку «СУПРУГА». Кооператив «Суспільний Промисл» володів модерно обладнаною фабрикою цикорію «Луна» й підмінки до кави «Пражін» (вул. Жовківська, 188) (іл. 5, 5а), що виготовляла напій із цикорію, солодову каву та ячмінну підмінку, які приваблювали консумента смаком, ароматом й доступними цінами. За тогочасними мірками, це було доволі солідне підприємство: у 1934 р. на фабриці працювало 27 робітників, у 1935 р. — 44, а у 1938 — вже 68. Невдовзі вона витіснила продукцію інших фірм з української кооперативної торгівлі. Продукцію фабрики збували через «Центросоюз» та «Народну Торгівлю» здебільшого у сільських місцевостях. Той факт, що коо-

Іл. 6. В. Билень разом з працівниками кооперативу «Суспільний Промисл» рекламує українську пасту для взуття «Елегант»

Іл. 7. В. Билень разом з колегами рекламує продукцію кооперативу «Суспільний Промисл»

перація дбала про промоцію своєї продукції шляхом активної реклами, зайвий раз засвідчують збережені в домашньому архіві світлини працівників (серед них В. Биленя) (іл. 6, 7), які рекламували продукти українського приватного і кооперативного виробництва, що централізовано просувались «Народною Торгівлею» згідно відомого гасла «Свій до свого по своє!» (пасту для взуття «Елегант», мило від «Центросоюзу», каву з цикорію «Луна» від «Суспільного Промислу», взуття фабрики «Основа», цукерки кондитерської фірми «Фортуна-Нова», зубну пасту «Альоє» та ін.) [47, с. 437, 444].

Паралельно з працею в кооперації В. Билень у вільний час займався спортом та спортивно-організаційною роботою в українських спортивних товариствах «Луг» та «Сокіл-Батько». Так, у нарисі історії села Хоросно згадується його активна діяльність на малій батьківщині: «Хороснянський відділ «Лугу» довгий час очолював Володимир Билень, котрий в той же час студіював у Львові, а згодом там

же одружився і постійно проживав. До села приїжджав час від часу, здійснюючи керівництво довіреною йому організацією. В нашому селі це була тільки легкоатлетична секція, яка організовувала різні змагання. Також вивчала чисельні вправи на спортивному коні [48, с. 80].

Спортивні активності В. Биленя у руханковому товаристві «Сокіл-Батько» можемо простежити, простудіювавши міжвоєнну львівську пресу (загальноінформаційну і спортивну), а також архівні матеріали особового фонду товариства у Центральному державному історичному архіві України у Львові.

Щоденник «Діло» на своїй спортивній сторінці (рубрика «Спорт») вів хроніку спортивних змагань соколів. Вперше знаходимо інформацію про участь В. Биленя у сокільських легкоатлетичних змаганнях 28—29 червня 1932 р. на площі «Сокола-Батька» у дописі за 5 липня. Тут демонстрували своє спортивне вміння двадцять два змагуни і дев'ять змагунок. В. Билень потрапив у трійку призерів із наступними результатами у чотирьох спортивних дисциплінах (багатоборстві): у стрибках з жердиною, метанні ратища (списа) зафіксовано результат 38,44 м, метанні диска, штовханні кулі вагою 7,25 кг [49]. На крайових легкоатлетичних змаганнях 1933 р. змагун В. Билень у метанні списа обіруч досягнув результату 62,94 м і посів третє призове місце [50]. 15 вересня 1935 р. на площі «Сокола-Батька» відбулися відбіркові змагання для участі у Запорізьких Ігрищах. Спортсмени показали високий рівень підготовки і встановили дев'ять нових українських рекордів. Серед учасників змагань у метанні ратища (списа) відзначився В. Билень з результатом 45,57 м [51].

19 вересня 1935 р. на площі «Сокола-Батька» (вул. Стрийська) відбулися легкоатлетичні змагання з багатоборства серед двох українських команд Львова: товариств «Плай» та «Сокіл-Батько». У зустрічі брав участь 21 змагун «Сокола» і 11 з «Плаю». Головним суддею від Українського спортивного союзу (УСС) був М. Вербицький. В дистанції «біг на 100 м» взяли участь шість спортсменів, які показали такі результати: О. Вальчик («Сокіл») — 12,3 сек., Галькевич («Сокіл») і Варцаба («Плай») — 12,5 сек., Залізник, Хамула («Плай») і В. Билень («Сокіл») — по 13 сек. В олімпійській естафеті «біг на 800 м» змагалися дві пари суперників: Варцаба — Залізник («Плай») та Кулечко —

Билень («Сокіл»). У дистанції «біг на 500 м» змагалися представники двох команд: Тиховський — Билень («Сокіл») та Варцаба — Сігницький («Плай»). У метанні диска спортсмени показали такі результати: Билень («Сокіл») — 29,35 м, Хамула («Плай») — 26,98 м, Семків («Сокіл») — 33,70 м [52]. У дисципліні «Метання списа», що була профільною для соколів, спортсмени продемонстрували ось такі результати: Семенюк — 47,06 м, В. Билень — 43,76 м, І. Билень — 34,91 м (усі «Соколи»), Полюга — 29,38 м, Залізник — 32 м (обидва «Плай») [53]. Билень єдиний із усіх присутніх спортсменів змагався в усіх п'ятих спортивних дисциплінах (п'ятиборство). На окружних сокільських легкоатлетичних змаганнях 20 червня 1936 р. на площі «Сокола-Батька», В. Билень (с. Хоросно Старе) штовхнув ядро вагою 7,25 кг [54].

Щоліта товариство «Сокіл-Батько» влаштовувало в Карпатах (у Ямній) вакаційну оселю на віллі, яку придбав за свої кошти для філії УАГ І. Бабій [55], де старші побратими опікувалися молодшими членами товариства, учнями гімназії. Бачимо В. Биленя на груповій світлині «Учні та професори УАГ на вакаціях у Ямній» (1934), що ілюструє спогад керівниці вакаційної оселі, багаторічної голови батьківського комітету філії Стефанії Филипович [56, с. 289]. Володіємо детальнішою інформацією, що в липні 1935 р., Степан Гайдучок запропонував Володимирі поїхати в Карпати як виховнику з групою молодших учнів. Цю групу він назвав «VI гурток «Соколів» ім. Івана Боберського» (іл. 8). Виховник водив хлопців в гори з наплечниками, вчив їх усяким фізичним вправам і народним пісням, навчав розпалювати ватру і ставити намети, кожного ранку після руханки провадив до гірського потоку, щоб юнь загартувалась. Терміном цієї вакації був місяць. Свого наставника діти дуже любили і називали «братчиком»⁴. На збереженому у родинному архіві груповому фото — 12 хлопців: О. Сохан, Б. Горникевич, С. Гайда, В. Сохан, Р. Сосідко, О. Горникевич, Гумен, Ігор Дякон, В. Паньковецький, М. Євтух, Р. Паньканчич. Світлив: Е. На звороті підпис: «Братчикові Владзьові передають з VI гуртка» [3, с. 30].

Руханкова секція «Сокола» щонеділі влаштовувала прогульки до підльвівських сокільських гнізд.

⁴ Спогад Марії Гришко-Билень (1996 р.). Приватний архів авторок.

Іл. 8. VI гурток «Соколів» ім. І. Боберського. Виховник — В. Билень. 29 липня 1935 р.

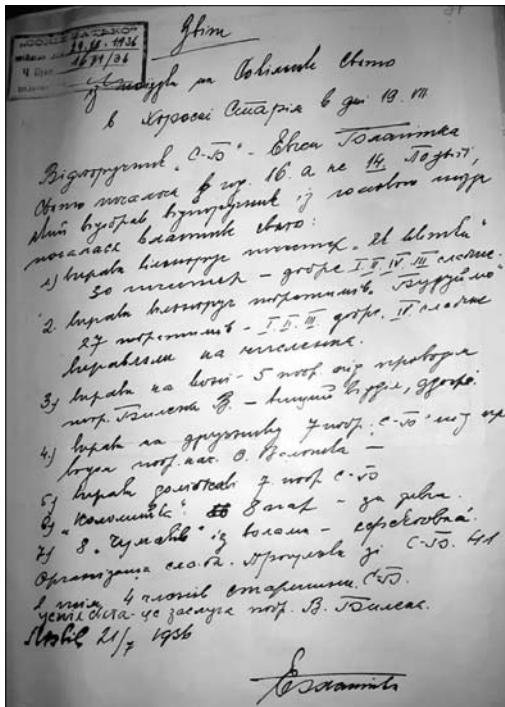
Одна із таких піших прогулянок, за повідомленням щоденника «Діло», відбулася до Хоросна, шлях до якого сокільська молодь пододала пішки (24 км) [57]. В. Билень ще гімназистом часто приїздив у рідне село, де з часом взяв активну участь у створенні гнізда «Сокола-Батька» (15 листопада 1932 р.) [58, арк. 23]. Він згуртував місцевих хлопців і дівчат, заангажувавши вступити до товариства численними розповідями і показами вправ на приладах, а також привозив зі Львова патріотичну літературу⁵.

У фонді «Сокола-Батька» відклалися документи, що проливають світло на спортивно-організаційну діяльність Володимира на малій батьківщині. З них впливає, що він виконував функції неформального куратора місцевого сокільського гнізда. Насамперед Володимир взяв участь у загальних зборах 19 травня 1935 р., що констатували незадовільний стан справ. Зачитавши протокол із попередніх зборів 1933 р., він запропонував обрати новий керівний склад: Іван Яриш (голова), Захарій Матвіїв (перший містоголова), Онуфрій Левандович, Іван Билень, Іван Мазур, Іван Горак (виділові), Василь Панчишин (провідник вправ), члени надзірної комісії — о. Іван Дорик (голова), Михайло Панчишин (заступник), Григорій Хомин (секретар). Володимир Билень секретарював на цих зборах, що засвідчує його підпис протоколу, а також звернувся до новообраної старшини з напутнім словом, де «пригадав обов'язки гнізда супроти централі «Сокола-Батька» та діяльність в рамках власного гнізда» [59, арк. 14—15]. Станом на 1935 р. гніздо складало 43 організовані учасники — 26 хлопців та

⁵ Спогад Марії Гришко-Билень (2001 р.). Приватний архів авторок.

Іл. 9. Печатка гнізда товариства «Сокіл-Батько» у с. Хоросно Старе. 1930-ті рр.

Іл. 10. Звіт із поїздки на Сокольське свято в Хоросні. 19 липня 1936 р. Архівне фото

17 дівчат [60, арк. 26]. Між іншим, В. Билень 1935 р. провів для хороснянських соколів і соколок курс національних танків [61, арк. 42]. 12 січня 1936 р. Володимир головував на загальних зборах гнізда, що переобрали старшину практично у попередньому складі: Іван Яриш (голова, 31 рік, рільник), Захарій Матвіїв (заступник, 36 років, дяк), Іван Горак (заступник, 28 років, швець), Іван Билень (справник, 21 рік, рільник), Онуфрій Леванович (скарбник, 38 років, рільник) [62, арк. 22] (іл. 9).

Під проводом побратима Володимира Биленя в с. Хоросно Старе 19 липня 1936 р. відбулося сокольське свято, де члени товариства виконували публічні вправи на коні, на дручнику (перекладині), долівкові вправи, а дівчата (32 посестри) — вправи «Чаша», «Платки», «Танок», «Яка гарна», «Дівчинонька» із книги В. Тихолоза «Як цвітки» [63]. У ньому брало участь 50 побратимів і 32 посестри із Хоросна-Старого, 9 побратимів і 4 посестри із Ланів, а також 14 львівських соколів. Усіх разом 115, які звітували справнику товариства Євгенові Благітці. Вправи вільноруч виконувало 30 руховиків, 5 побратимів з Хоросна вправляли на коні під проводом Володимира Биленя. Сім львівських руховиків вправлялися на дручнику та виконували долівкові вправи. Завдяки побратиму Биленю, який курує місцевий «Сокіл», тут згуртовано 30 соколів, що передплачують 30 примірників часопису «Сокольські вісти». Гніздо має власні руханкові прилади — коня, дручник, линви. Члени під орудою провідника добре вправляють руханку, вислідом цього є це величаве сокольське свято [64; 65]. Успіх повітового свята в Хоросні та його організатора ще раз підкреслює публікація в газеті «Діло»: «Товариство «Сокіл» у Хоросні Старім здало з повним успіхом іспит із сокольської праці. Гніздо ступає правильним сокольським шляхом, «не словами, а ділами» закріплюючи віру в життєздатність сокольської ідеології. З належним признанням треба підчеркнути працю і заходи побратима Володимира Биленя, що є душею товариства» [66], а також звіт відпрудника «Сокола-Батька» Євгена Благітки старшині товариства, що зберігся у фонді ЦДІАУЛ: «Успіх свята — це заслуга побратима В. Биленя» [67, арк. 37] (іл. 10).

1937 р. у Хоросні організували місцевий легкоатлетичний змаг для дівчат та хлопців. У трійку призерів увійшли: Катерина Кульба (біг на 60 м, стрибки в довжину), Теодор Деревацький (біг на 100 м, стрибки в довжину), Володимир Билень (біг на 100 м, метання списа та кулі) [68, арк. 51]. 18 липня 1937 р. відбулася інспекційна поїздка у гніздо «Сокола-Батька» у Хоросно Старе для навчання жіночих та чоловічих вправ. Інструкторами були посестра Марія Гришко і побратим Володимир Билень, які навчали учасників нових вправ (3 жіночі й 4 чоловічі) 12 дівчат і 20 хлопців [69, арк. 116].

11—12 вересня 1937 р. на площі «Сокола-Батька» проводились III Крайові сокільські спортивні змагання, на які прибуло з різних куточків Галичини 203 змагунів і змагунок з 24 гнізд. В. Билень показав найкращий результат у дисципліні метання списа («мет ратищем») — 46,94 м (для порівняння з іншими спортсменами: Чехут (м. Стрий) — 40,78 м, Е. Палюх (с. Підберізці) — 44,51 м, Куровицький (м. Стрий) — 42,91 м) [70; 71]. 26 вересня 1937 р. на площі «Сокола-Батька» відбулися легкоатлетичні змагання за перехідну нагороду — кубок «Масло-союзу» «Прометей» між двома основними спортивними силами краю «Соколами» і «Карпатським лещетарським клубом» (КЛК), які представляло сорок змагунів і змагунок. У дисципліні метання списа взяв участь молодший брат Володимира Іван Билень з результатом 40,33 м [72]. У жовтні 1937 р. скликались сокільські Крайові змагання з легкої атлетики. Згідно звіту провідника сокільської спортивної секції О. Козачка голові «Сокола-Батька» Михайлові Хронов'яту в метанні ратища стартувало 12 побратимів, з яких трійку призерів очолював В. Билень (46,94 м), далі — Паюк (с. Підберізці) (44,51 м) і Куровицький (м. Стрий) (42,91 м) [73]. Поряд із змаганнями соколи вдосконалювали спортивну майстерність, проходячи тренінги. Так, у 1937 р. Володимир разом братом Іваном відбув триденний руханковий курс для спортсменів Львівської округи [74, арк. 58].

25—27 березня 1938 р. відбулися I Крайові приладові (гімнастичні) змагання за першість серед українського сокільства, на які прибуло 80 змагунів та змагунок у чотирьох ступенях вишколу. У нижчому ступені виступали 21 побратим і 4 посестри, у середньому — відповідно 16 і 9, а у вищому — 11 і 8. Підготовкою хлопців займався Я. Благітка, дівчат — В. Тихоліз. Суддівську колегію очолював Я. Благітка, а суддівські обов'язки виконували — Т. Білостоцький, М. Тріль, В. Тихоліз, В. Козачок. В. Билень змагався у вищому ступені у семи спортивних дисциплінах поряд з представниками різних сокільських гнізд — Осипом Козачком, Євгеном Орициним (згодом відомим тренером), Романом Гавуром, Олегом Вальчиком, Володимиром Сав'яком, Володимиром Мирошем, Романом Пузяком, Григорієм Лебіщаком, Степаном Залевським. Він показав такі результати (в балах) в обов'язкових

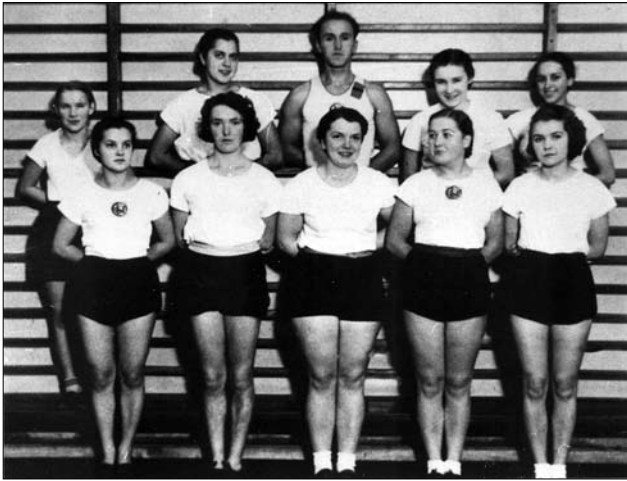
і довільних вправах: на дручнику (перекладині) (8,5 і 7,0), на поручнях (7,0 і 6,8), на коні в ширину (9,2 і 6,8), на коні в довжину (9,3 і 6,3); на перстнях (кільцях) (6,0), у долівкових вправах (5,5); на линві (лазання по канату) (час 9,7 сек., бали 5,5). А за виконання усіх вправ отримав 77,9 балів [75]. 2 червня 1938 р. на площі «Сокола-Батька» були проведені сокільські легкоатлетичні змагання, на яких заявлено 75 змагунів і змагунок. У метанні диска у трійку призерів увійшли: Глова (33,12 м), Стебельський (28,68 м) та В. Билень (28,29 м) [76].

Ще один архівний документ наświetлює патріотичну поставу В. Биленя — розпорядження за підписом заступника львівського повітового старости Дембовського від 25 лютого 1936 р. щодо карного проступку, а саме присудження штрафу в розмірі 10 злотих за виконання антипольської пісні у громадському місці [77, арк. 43].

5 жовтня 1939 року, у перші дні Другої світової війни, Володимир ще встиг одружитися і взяти шлюб у соборі св. Юра. Його дружина — Марія-Анна Гришко (1919—2005) (іл. 11, 12), теж активна сокілка, випускниця жіночої кравецької школи «Труд» [78, с. 21] та торговельної школи товариства «Рідна Школа» у Львові. Власне завдяки «Соколу» вони

Іл. 11. Марія Гришко (1919—2005). Львів, 1938 р.

Іл. 12. М. Гришко (другий ряд крайня справа) серед групи сокілок під проводом В Тихолоза. Львів, 1935 р. Рухівня «Сокола» на Руській, 20

Іл. 13. Володимир Билень, Марія Гришко-Билень, Іван Билень. Львів, 1939 р.

познайомились одного дня 1934 р. після закінчення спортивних занять, разом йдучи додому в керунку вул. Городоцької, й справді пішли життям в одному напрямку, пов'язавши свої долі.

Радянська окупація 1939 р. стала трагічною подією як в історії усїєї Західної України, так і нашої родини, зокрема, через масові розстріли, вчинені більшовицьким режимом у Львові перед відступом у червні 1941 р. Події червня 1941 р., коли були закатовані сотні мешканців міста, викликали загальний суспільний шок [79, с. 154].

Часопис «Українські щоденні вісти» у рубриці «Подайте вістку» друкував інформацію про розшук мешканців Львова і навколишніх сіл, заарештованих органами НКВС. 16 липня 1941 р. дідусь подав оголошення про розшук молодшого брата Івана Биленя, 1915 р. н., уродженця с. Хоросно Старе, члена філії

товариства «Сокіл-Батько» в с. Хоросно, за родом занять домоуправителя, який проживав у Львові по вул. Косинерській, 23 (сучасна — вул. Карпинця) [80] (іл. 13). Вже за незалежної України ці матеріали публікувались у виданні «Літопис нескореної України» [81, с. 112]. За даними опублікованого переліку громадян, арештованих УНКВС Львівської області, Іван був заарештований 7 вересня 1940 р. Сидів у в'язницях на Казимирівській, 34 і на Замарстиніві, очікуючи вирок суду. Остання звістка про нього від прокурора⁶ датувалася травнем 1941 р. З початком війни Іван серед інших в'язнів, які перебували під слідством, був розстріляний 26 червня 1941 р. [82, с. 398]. Власне цей перелік інформує про точну дату розстрілу, що тривалий час залишалась невідомою для родини. Про трагічну долю Івана Биленя (1915—1941), який фігурує у списках розстріляних у Львівській в'язниці № 2 (Замарстинівській) 24—28 червня 1941 р., що налічували 500 осіб, йдеться й у виданні «Західноукраїнська трагедія 1941» [83, с. 128].

Ми отримали доступ до кримінальної справи (№ 39717), що зберігається в архіві управління СБУ Львівської області [84] (іл. 14). Йому (разом з іншими обвинуваченими, що проходили у цій справі) інкримінували статті 54—8, 54—9, 59—11 Кримінального кодексу УРСР, а конкретніше сфабрикували участь у диверсійно-терористичній організації ОУН, що ставила за мету підготовку та здійснення диверсійних і терористичних актів щодо представників радянської влади, командирів РСЧА, працівників НКВС, підготовку збройного повстання шляхом набуття бойових і вибухових речовин, збором відомостей про військові частини Львова. Останній документ справи стосовно І. Биленя (клопотання ЕКО УНКВС Львівської області) щодо продовження терміну слідства й утримання під вартою датується 8 грудня 1940 року.

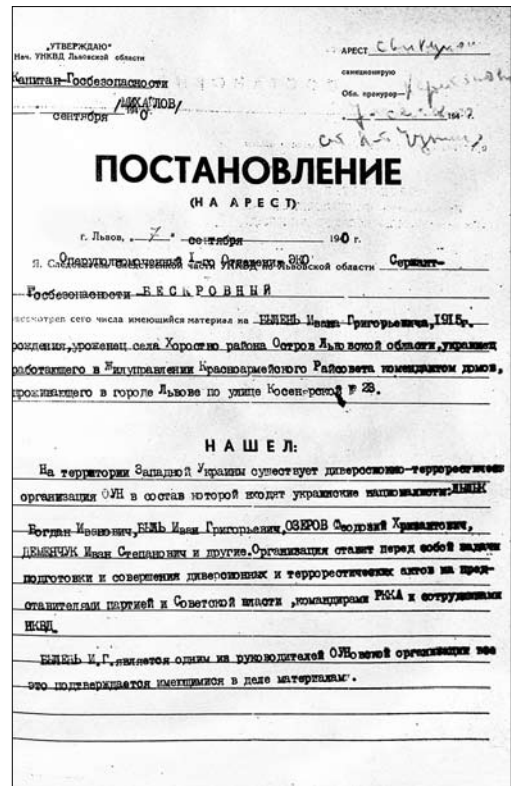
Уже після відходу більшовиків і відкриття німецької окупаційною владою тюрм, родичі знайшли маленьку подушечку («ясьок») з його ініціалами у в'язниці на вул. Замарстинівській (вишиту й передану старшою сестрою Марією) і таким чином отримали речовий доказ факту його загибелі. Реабілітований посмертно згідно Закону України від 17 квітня 1991 р. [85, с. 48].

⁶ У цей час прокурором Львівської області був Леонтій Харитонов.

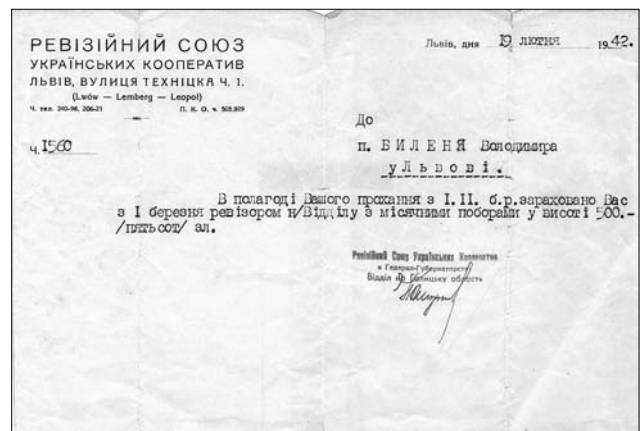
Під час німецької окупації (липень 1941 — березень 1942 років) В. Билень продовжував трудову діяльність на Львівській державній фабриці кави (колишньому кооперативі «Суспільний Промисл») в якості бухгалтера-плановика. 3—5 травня 1943 р. склав письмовий і усний іспит на знання історії і теорії кооперації, кооперативної організації, правознавства, кооперативного діловодства, методики ревізії кооперативів комісії при Головному Проводі РСУК для отримання посади кооперативного ревізора. Викладачами курсу були відомі діячі кооперативного руху — Іля Витанович, Зенон Котович, Дмитро Кульчицький, а посвідку засвідчив президент РСУК Іван Шепарович⁷. Отримавши відповідну посаду у березні 1942 р., пропрацював ревізором відділу Галицької області РСУК до липня 1944 р. (відступу німців) [4, с. 274; 86, арк. 1] (іл. 15).

Напередодні радянського наступу на Львів Володимир разом з родиною (дружиною і двома маленькими дітьми) виїхав до Австрії, де тимчасово проживав і працював у робітничих бараках на території округу Вінер Нойштадт (Нижня Австрія). 1 квітня 1945 р. після приходу союзницьких військ і встановлення радянської зони окупації, до якої серед інших земель увійшла і Нижня Австрія, був мобілізований до Збройних сил СРСР та служив у складі 21 стрілецького віденського корпусу 4 гвардійської армії 3-го Українського фронту й долучений до Віденської операції (16 березня — 15 квітня 1945 р.), за успішне проведення якої всі її учасники нагороджені медаллю «За взяття Відня». 1 листопада 1945 р. був демобілізований і залишився у її лавах вже як вільнонайманий до літа 1946 р., оскільки у післявоєнний час армія дислокувалась на території Австрії до 1955 р. Ймовірно, вже у мирний час використовували його послуги як військового перекладача, оскільки перфектно володів саме австрійським варіантом німецької мови. Сім'я повернулась додому дещо раніше, переживши поневіряння у фільтраційному пункті для цивільних у радянській зоні окупації (м. Кишинів) та приниження з боку злочинної системи, недопущення у помешкання, отримане законним шляхом (виділене як солдату радянської армії).

1946 р. Володимир повернувся до Львова і з 13 серпня влаштувався на роботу заступником го-

Іл. 14. Фрагмент з кримінальної справи Івана Биленя (1915—1941). Архівне фото

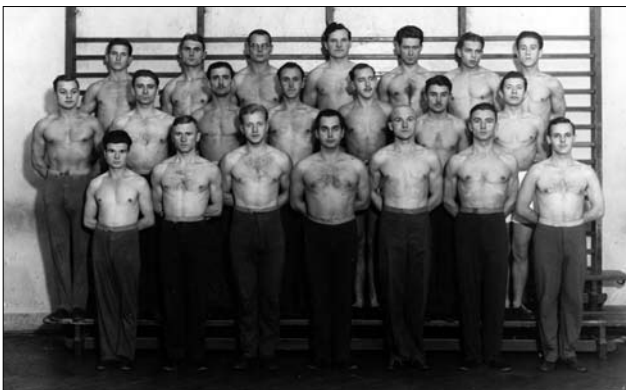
Іл. 15. Посвідка про зарахування В. Биленя ревізором РСУК. Березень 1942 р.

ловного бухгалтера друкарні Академії наук УРСР (вул. Стефаніка, 11), а від 9 грудня 1947 р. був переведений на посаду головного бухгалтера друкарні Академії наук УРСР. З 23 січня 1958 р. працював головним бухгалтером в обкомі профспілки працівників культури. Одночасно з роботою у 1958—1961 роках навчався на вечірньому відділенні економічного факультету Львівського торговельно-економічного інституту і отримав диплом з відзнакою зі спеціальності «бухгалтерський облік» з присво-

⁷ Це свідоцтво зберігається у приватному архіві авторок.

Іл. 16. Ярослав Благітка (1908—1965) — начальник «Сокола-Батька». Львів, 1930-ті рр. Фото з архіву Марти Благітки

Іл. 17. В. Билень серед членів Учительського кружка побратимів. Львів, січень 1938 р. Фото з архіву Марти Благітки

енням кваліфікації «бухгалтер-економіст». 25 серпня 1960 р. був призначений бухгалтером-експертом філії бюро державної бухгалтерської експертизи при Львівському обласному фінансовому відділі; від 26 грудня 1960 р. — бухгалтером-ревізором Львівського обласного управління торгівлі; 2 січня 1962 р. був переведений головним бухгалтером Залізничного райхарчоторгу. З 16 травня 1964 р. став заступником головного бухгалтера тресту «Головбудіндустрія» Міністерства будівництва УРСР, а з 17 червня 1964 р. — заступником головного бухгалтера тресту «Західводбуд». Від 2 грудня 1964 р. — начальник контрольно-ревізійного відділу Львівського обласного об'єднання «Укрсільгосптехніка»

(вул. Драгоманова), де пропрацював до виходу на пенсію 16 травня 1974 р.

Під час трудової діяльності був членом численних громадських організацій: професійної спілки працівників вищої школи і наукових закладів, науково-технічного товариства сільського господарства, наукового інженерно-технічного товариства поліграфії та видавництва, членом ревізійної комісії Львівського обласного комітету профспілки працівників поліграфічного виробництва і преси та ін. Захоплювався туризмом, про що свідчать збережені документи про отримання значка «Турист СРСР» від Республіканського комітету фізкультури і спорту на підставі здачі відповідних нормативів: трасою пішохідного маршруту Кримом (Ялта, 1951 р.), «Лісистими Карпатами» першої категорії складності (Мукачево, 1957 р.).

Дідусь відзначався комунікабельним характером і підтримував тривалі дружні стосунки з багатьма помітними особистостями з юних літ упродовж всього життя. Це під час навчання в гімназії тісно спілкувався з гімназійним професором руханки Степаном Гайдучком (1890—1976), який заохотив юнака вступити до «Сокола-Батька». Згодом їхні взаємини переросли формат «наставник — учень» і стали приятельськими. Уже після війни вулиця Енгельса (сучасна — Коновальця) зазвичай була місцем їх зустрічей, особливо територія старого фруктового саду, де згодом виріс «сталінський» житловий будинок під номером 50. Це приятелювання тривало до кінця життя С. Гайдучка.

Володимир близько товаришував із Ярославом Благіткою (1908—1965) (іл. 16), однодумцем та старшим товаришем, начальником «Сокола-Батька» [2, с. 80]. У повоєнні роки відвідував і підтримував на душі, прикованого до інвалідного візка Ярослава після його «знайомства» з радянською тоталітарною системою (тюрма на Замарстинівській), не дивлячись на те, що чимало колишніх знайомих та друзів, побоюючись репресій з боку влади, відвернулись від нього.

В. Билень як інструктор-відпоручник (іл. 17) та член Учительського кружка побратимів (іл. 18) з ділових питань товариства тісно комунікував з відомими спортсменами, діячами сокільського руху — правником, атлетом та інструктором, учнем С. Гайдучка, до 1931 р. начальником «Сокола-Батька»

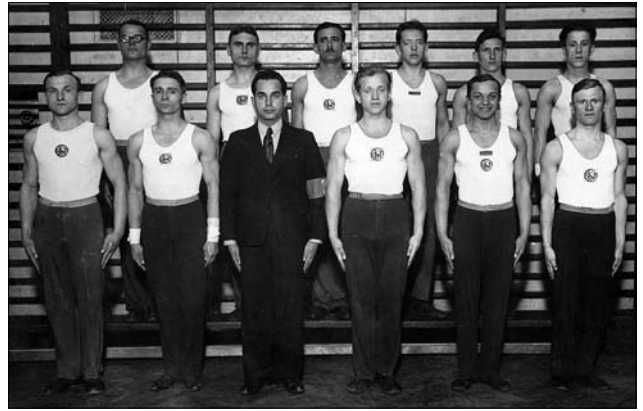
Михайлом Трілем (1905—1955) [87, арк. 8] і Олегом Вальчиком [88, арк. 2, 14], у легкоатлетичній групі якого активно займався разом з Я. Благіткою, Мар'яном Гавуром, О. Козачком, Михайлом Биленем та іншими за розробленою тренером авторською методикою виконання вправ [1, с. 193].

Спілкування соколів на спортивні та дотичні теми зафіксувала й донесла до нашого часу як важливе документальне свідчення «Переписна Книга «Сокола-Батька», що була заведена в організації й перебувала на її централі. У ній занотовано біжучі справи, що їх полагоджували члени товариства, залишаючи записи у вигляді повідомлень, нагадувань, привітань разом з автографами [89]. Книга слугувала важливим комунікативним засобом в час відсутності альтернативних джерел передачі інформації.

Володимир підтримував дружні зв'язки з широким родинним колом: із свояком Яковом Мацюком (1888—1964) — знаним педагогом, гімназійним професором, активним діячем Українського педагогічного товариства (УПТ), товариства «Взаїмна поміч українського вчителства» (ВПУВ), дописувачем часопису «Рідна Школа» автором книги «Природні зацікавлення й метода Декролі» (1931) [90]; сімейством Юрачківських: Опанасом (1891—1975), в юності секретарем міністра освіти УНР І. Огієнка, згодом священником та його сином Павлом (1920—2015), професором-фізиком, чоловіком Зеновії Франко [91, с. 272-273; 92]; двоюрідним свояком, Маркіяном—Орестом Смішком (1900—1981), професором-археологом, відомим науковцем та організатором наукового життя; вуйком дружини Дмитром Баріяком, священником; двоюрідним братом Петром Фуртаком (1912—1964), священником-богословом, абсолювентом філософського факультету Львівської богословської академії (1937), чоловіком Володимири Яцишин (1907—1970), співробітниці редакції коломийського часопису «Жіноча Доля», ровесниці і давньої приятельки Ірини Вільде, численна родина якої послугувала прообразом героїв роману «Сестри Річинські» [93, с. 78, 454, 468].

Помер 3 жовтня 1989 р., похований на Янівському цвинтарі у Львові.

Висновки. Життя Володимира Биленя — кооператора, активного спортсвця і діяльного патріота припало на буремні часи воєнних катаклізмів

Іл. 18. В. Билень серед інструкторів-відпоручників «Сокола-Батька» під проводом Я. Благітки. Львів, 1938 р. Фото з архіву Марти Благітки

та політичних катастроф ХХ століття. Народився 1914 року в півдавстрійській Галичині, коли розпочалась Перша світова війна, а його юність та молодість пройшла у складних життєвих реаліях міжвоєнної Польщі. Професійна та громадська заангажованість цієї постаті (гімназійна освіта, тривала добросовісна робота в мережі української кооперації, активна спортивно-виховна діяльність у товаристві «Сокіл-Батько», публічний вияв громадянської позиції в актуальних політичних обставинах) періоду бездержавності була скеровані не лише на розвиток господарської й тіловиховної культури українського суспільства, а й консолідацію українців як етнічної спільноти, їх економічну та культурну самостійність в умовах Польської держави. Новим особистим викликом став початок Другої світової війни й прихід на нашу землю радянських окупантів, які почали встановлювати більшовицьку владу. Радянську окупацію змінила німецька і знову новий порядок («орднунг») Третього рейху. Попереднє знайомство з першими «советами» і загибель брата не залишили іншої альтернативи як еміграція, але й у серці Європи його досягло чорне крило імперії: радянська зона окупації, мобілізація до армії, повернення на батьківщину, вимушене пристосування до реалій СРСР, трудова діяльність після війни за базовим фахом, приватне спілкування з друзями та однодумцями, такими ж українськими патріотами. І неситна віра в майбутнє відродження незалежної України, до якого не дожив лише два роки.

Конкретна життєва історія В. Биленя як приклад антропологічно орієнтованої, інтерпретативної практики мікроісторії, як і багатьох його ровес-

ників і однодумців, з мільйонів пазлів яких складається глобальна макрокартина світу, надзвичайно повчальна, вартісна та актуальна. Конструювання історичної реальності крізь призму масштабування як засобу пізнання (взаємин цілого кола осіб, їх життєвих сценаріїв і стратегій) є важливим як з огляду історичного бачення предмета, так і сучасного розвитку подій, живого розгортання історії тут і зараз, на наших очах, в умовах нинішнього воєнного часу.

1. Мовна М. Видавничка серія «Сокільська Бібліотека» та її засновник Ярослав Благітка: концепція українського спортивного руху Галичини. *Записки Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника*: зб. наук. праць. Львів, 2021. Вип. 13 (29). С. 186—200.
2. Мовна М. Спортивно-освітня діяльність Ярослава Благітки в контексті сокільського руху. *Українська тіловиховна традиція*: наук. зб. Львів, 2024. Вип. 3. С. 73—81.
3. Мовна М. *Словник львівської говірки першої третини ХХ ст.: близько 3500 слів*. НТШ. Львів, 2013. 160 с. (Українознавча наукова бібліотека НТШ; Чис. 38).
4. Сич М. *Українська кооперація в Галичині під час II Світової війни*. НТШ. Львів, 2000. 332 с. (Українознавча бібліотека НТШ; Чис. 14).
5. Козицький А. *Львівські замаху*. Львів: Априорі, 2021. 468 с. (Галицький архів).
6. *Повідомлення шкільне за 1919—1923 рр.* Приватний архів авторок.
7. Винар Л. *Біографічні нотатки*. Упоряд. І. Рибачок; Українське історичне товариство; НУ «Острозька академія»; Ін-т досліджень української діаспори. Кент; Острог, 2013. 69 с.
8. *Звідолення про життя й працю в державній гімназії з українською мовою навчання — Філії у Львові у 1937—38 шкільному році*. Львів: Накладом «Батьківського кружка», 1938. 104 с.
9. Іспит зрілості у філії української державної гімназії у Львові. *Діло*. Львів, 1931. 19 черв. Чис. 134. С. 5.
10. *Ювілейна Книга Української Академічної Гімназії у Львові*. Упор. Б. Романенчук. Філядельфія; Мюнхен, 1978. Перша частина: На 100-річчя першого українського іспиту зрілості, 1878—1978. 611 с.
11. Трагедія директора. *Діло*. Львів, 1934. 27 лип. чис. 196. С. 1—2.
12. Після трагічної смерті дир. Івана Бабія. *Діло*. Львів, 1934. 28 лип. Чис. 197. С. 3—4.
13. Жахливий атентат. *Новий час*. Львів, 1934. 27 лип. Чис. 165. С. 1—2.
14. Після трагічної смерті дир. І. Бабія. *Новий час*. Львів, 1934. 29 лип. Чис. 167. С. 4.
15. Вбивство дир. І. Бабія. *Мета*. Львів, 1934. 29 лип. Чис. 29. С. 1.
16. Директор Філії Української Гімназії ІВАН БАБІЙ вбитий! *Неділя*. Львів, 1934. 29 лип. Чис. 29. С. 1.
17. Кривавий атентат у Львові. Вбивство директора Української гімназії. *Наш прапор*. Львів, 1934. 29 лип. Чис. 57. С. 1.
18. Вбийство директора української гімназії у Львові. *Громадський голос*. Львів, 1934. 4 серп. Чис. 29. С. 4.
19. Іван Бабій. *Український Бескид*. Перемишль, 1934. 5 серп. Чис. 29. С. 1.
20. Горникевич Т. Іван Бабій. *Українська Школа*. Львів, 1934. Р. 19. С. 75—80.
21. Полилась рідна кров. Убивство директора української гімназії у Львові. *Народня справа*. Львів, 1934. 5 серп. Чис. 30. С. 2.
22. Братовбийство. Директор української гімназії у Львові Іван Бабій застрілений. *Свобода*. Львів, 1934. 5 серп. Чис. 29. С. 2—3.
23. Голос Митрополита. *Діло*. Львів, 1934. 5 серп. Чис. 205. С. 3.
24. Знаменний голос галицького Митрополита. *Неділяю Львів*, 1934. 12 серп. Чис. 31. С. 2.
25. Митрополит Шептицький проти терору. *Правда*. Львів, 1934. 12 серп. Чис. 32. С. 2.
26. Голос Митрополита про українських терористів і їх роботу. *Свобода*. Львів, 1934. 12 серп. Чис. 30. С. 1.
27. Онацький Є. *У вічному місті: записки українського журналіста. 1934 рік*. Науково-дослідний ін-т імені О. Ольжича. Торонто: Новий Шлях, 1989. Т. 4. 401 с.
28. Зайцев О. Ставлення ОУН до спроб українсько-польського порозуміння (1929—1934). *Україна — Польща: історична спадщина і суспільна свідомість*. Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича НАНУ. Львів, 2021. Вип. 5: Ювілейний збірник на пошану Олександра Колянчука. С. 57—70.
29. Шах С. *Львів — місто моєї молодости*. Цісарсько-Королівська Академічна гімназія. Львів: Видавництво НУ «Львівська Політехніка», 2010. 239 с.
30. Соляр І. Бабій Іван. *Енциклопедія Львова*. Львів: Літопис, 2007. Т. 1. С. 139.
31. Іван Бабій. *Нова зоря*. Львів, 1934. 29 лип. Чис. 56. С. 7. Посмертні згадки.
32. Директор Іван Бабій (посмертна згадка). *Рідна Школа*. Львів, 1934. 1 серп. Чис. 15/16. С. 232.
33. Субтельний О. *Україна. Історія*. Київ: Либідь, 1993. 718 с.
34. Васюта І. *Політична історія Західної України (1918—1939)*. Львів: Каменярь, 2006. 335 с.
35. Не убий! *Правда* Львів, 1934. 5 серп. Чис. 31. С. 2—3.
36. Похорон бл. п. дир. Івана Бабія. *Нова зоря*. Львів, 1934. 2 серп. Чис. 57. С. 4.
37. Похорони дир. Івана Бабія. *Мета*. Львів, 1934. 5 серп. Чис. 30. С. 6.
38. Після вбивства дир. Івана Бабія. *Діло*. Львів, 1934. 30 лип. Чис. 199. С. 5.

39. Остання дорога бл. п. Івана Бабія. *Новий час*. Львів, 1934. 30 лип. Чис. 168. С. 4.
40. По вбивстві директора Української гімназії. *Наш прапор*. Львів, 1934. 2 серп. Чис. 58. С. 3.
41. Домбровський О. Завваги й доповнення до Ювілейної книги УАГ. *Ювілейна Книга Української Академічної Гімназії у Львові*. Голов. ред. Домбровський. Мюнхен; Філядельфія, 1982. Друга частина: На 100-річчя першого українського іспиту зрілості. С. 267—274.
42. Кедрин І. Незабутня знаменита школа (спомин). *Ювілейна Книга Української Академічної Гімназії у Львові*. Голов. ред. О. Домбровський. Філядельфія; Львів, 1995. Третя частина: З нагоди світового з'їзду Львівської Академічної гімназії у 1991 р. та Акту відновлення першої Львівської гімназії. С. 400—405.
43. Горбач О. «Філія Академічної гімназії у Львові в 1930-х рр.». *Горбач О. Шлях зі Сходу на Захід: спогади*. Упоряд.: Анна-Галя Горбач, Ярослава За-кревська; Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. Львів, 1998. С. 141—149.
44. Антонович О. М. *Спогади*. Київ; Вашингтон, 1999. 392 с.
45. Мірчук П. *Нарис історії ОУН*. За ред. С. Ленкавського. Мюнхен; Лондон; Нью-Йорк: Українське видавництво, 1968. Т. 1: 1920—1939. 639 с.
46. Посівнич М. *Военно-політична діяльність ОУН у 1929—1939 роках*. Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. Львів: Афіша, 2010. 362 с.
47. Витанович І. *Історія українського кооперативного руху*. Нью-Йорк, 1964. 624 с.
48. Буць Б. *Нарис історії села Хоросна: доповнення до видання 2012 р.* Львів, 2015. 250 с.
49. Соکیلські легкоатлетичні змагання. *Діло*. Львів, 1932. 5 лип. (чис. 146). С. 5.
50. Краєві легкоатлетичні змагання. *Діло* (Львів). 1933. 21 верес. Чис. 248. С. 6.
51. [Ліськевич Богдан]. Б. Л. Повінь нових українських рекордів. *Діло*. Львів, 1935. 17 верес. Чис. 248. С. 7.
52. Легкоатлетичні змагання. «Плаї» — «Соکیل-Батько». *Діло*. Львів, 1935. 21 верес. Чис. 252). С. 7.
53. Легкоатлетичні змагання. «Плаї» — «Соکیل-Батько». *Діло*. Львів, 1935. 24 верес. Чис. 254. С. 6.
54. 132 Соколів-змагунів на старті. *Діло*. Львів, 1936. 23 черв. Чис. 138. С. 7.
55. Іван Бабій. *Нова зоря*. Львів, 1934. 29 лип. Чис. 56. С. 7. Посмертні згадки.
56. Филипович С., Филипович Р. Діяльність батьківського кружка Філії академічної гімназії. *Ювілейна Книга Української Академічної Гімназії у Львові*. Голов. ред. О. Домбровський. Філядельфія; Львів 1995. Третя частина: З нагоди світового з'їзду Львівської Академічної гімназії у 1991 р. та Акту відновлення першої Львівської гімназії. С. 287—295.
57. Соکیلські прогульки. *Діло*. Львів, 1936. 16 лип. Чис. 157. С. 7.
58. Звіт з діяльності товариства «Соکیل» від дня 1 січня до дня 31 грудня 1935 р. *Центральний державний історичний архів України у Львові (Далі: ЦДІАУЛ)*. Ф. 312 («Соکیل-Батько»). Оп. 1. Спр. 749. Арк. 23.
59. Протокол звичайних загальних зборів товариства «Соکیل» у Хоросні-Старім. *ЦДІАУЛ*. Ф. 312 («Соکیل-Батько»). Оп. 1. Спр. 749. Арк. 14-15.
60. Відповідь до статті О. Вальчика «Учасники». *ЦДІАУЛ*. Ф. 312 («Соکیل-Батько»). Оп. 1. Спр. 749. Арк. 26.
61. Квартальне звітання з виконаного пляну праці в жовтні, листопаді й грудні 1936 р. *ЦДІАУЛ*. Ф. 312 («Соکیل-Батько»). Оп. 1. Спр. 749. Арк. 42.
62. Звіт із загальних зборів т-ва «Соکیل» в Хоросні Старім від 12 січня 1936 р. *ЦДІАУЛ*. Ф. 312 («Соکیل-Батько»). Оп. 1. Спр. 749. Арк. 22.
63. Тихоліз В. «Як цвітки»: вправи вільноруч для дівчат. Львів: Видав «Соکیل-Батько», 1936. 8 с. («Соکیلська Бібліотека»; чис. 11).
64. Замісцевий. Соکیلське свято в підльвівському селі. *Новий час*. Львів, 1936. 28 лип. Чис. 168. С. 7.
65. Замісцевий. Соکیلське свято в підльвівському селі. *Наш прапор*. Львів, 1936. 7 серп. Чис. 90. С. 2.
66. (Бе). Соکیلське свято в Хоросні Старім. *Діло*. Львів, 1936. 25 лип. Чис. 165. С. 4. Із соکیلського життя.
67. Звіт із поїздки на Соکیلське свято в Хоросні Старім в дні 19. VII. 1936 р. *ЦДІАУЛ*. Ф. 312 («Соکیل-Батько»). Оп. 1. Спр. 749. Арк. 37.
68. Хоросно-Старе. Легкоатлетичний змаг. *ЦДІАУЛ*. Ф. 312 («Соکیل-Батько»). Оп. 1. Спр. 749. Арк. 51.
69. Звіт із поїздки до гнізда в Хоросні-Старім в дні 18. II. 1937 р. *ЦДІАУЛ*. Ф. 312 («Соکیل-Батько»). Оп. 1. Спр. 29. Арк. 116.
70. Соکیلські Краєві Спортові Змагання. *Діло*. Львів, 1937. 14 верес. Чис. 202. С. 8.
71. Спортова сторінка; Чи чуєте? *Соکیلські вісти*. Львів, 1938. Верес. Чис. 9. С. 2.
72. [Тихоліз Володимир]. В. Т. Спортові висліди. *Діло*. Львів, 1937. 29 верес. Чис. 213. С. 6. Спортова сторінка.
73. Соکیلські Краєві Змагання у легкій атлетиці. *Соکیلські вісти*. Львів, 1937. Жовт. Чис. 10. С. 3.
74. Триденний руханковий курс Львівської округи. *ЦДІАУЛ*. Ф. 312 («Соکیل-Батько»). Оп. 1. Спр. 165. Арк. 58.
75. І Краєві Приладові Змагання. *Соکیلські вісти*. Львів, 1938. Черв. Чис. 6. С. 6—7.
76. Зі соکیلського життя. *Соکیلські вісти*. Львів, 1938. Черв. Чис. 6. С. 8.
77. Nakaz kapu. *ЦДІАУЛ*. Ф. 312 («Соکیل-Батько»). Оп. 1. Спр. 749. Арк. 43.
78. Цимбалюк О. «Труд» — жіноча кравецька школа. Львів, 1998. 55 с.
79. Голик Р. Львів: місто і міф. Львів: Піраміда, 2005. 192 с.
80. Подайте вістку. *Українські щоденні вісти*. Львів, 1941. 16 лип. Чис. 9. С. 6.

81. *Літопис нескореної України: документи, матеріали, спогади*. Відп. ред. Я. Лялька. Львів: Просвіта, 1993. Кн. 1. 800 с.
82. Список граждан, арестованных УНКВД Львовской области, содержащихся в тюрьме № 2 г. Львова, приговоренных к различным срокам лишения свободы, расстрелянных 26 июня 1941 года в связи с началом военных действий, уголовные дела на которых хранятся, по данным ГИБ МВД Украины, в УСБУ по Львовской области. Публікація М. Завадського, О. Кукси, П. Кулаковського. *З архівів ВУЧК-ГПУ-НКВД-КГБ*. Київ, 1998. № 1/2. С. 397—406.
83. Романів О., Федущак І. *Західноукраїнська трагедія 1941*. НТШ; Фундація Українського Вільного Університету. Друге вид. Львів; Нью Йорк, 2003. 430 с. (Українознавча бібліотека НТШ; Чис. 18).
84. Дело № 39717. *Архів управління СБУ у Львівській області (АУСБУЛО)*. П-8352.
85. Реабілітовані історією: у 27 т. Львівська область. Гол. редкол. П. Горун; НАН України; Ін-т історії [та ін.]. Львів: Пам'ять, 2023. Т. 15: м. Львів. 812 с.
86. Список працівників РСУК. *Державний архів Львівської області*. Ф. Р-75. Оп. 2. Спр. 1. Арк. 1.
87. Лист В. Биленя до побратима М. Тріля від 18 січня 1933 р. *ЦДІАУЛ*. Ф. 312 («Сокіл-Батько»). Оп. 1. Спр. 749. Арк. 8.
88. Книга учащання П. 1936-1939 рр. *ЦДІАУЛ*. Ф. 312 («Сокіл-Батько»). Оп. 1. Спр. 164. Арк. 2, 14.
89. Переписна Книга «Сокола-Батька». 1934—1935 рр. *ЦДІАУЛ*. Ф. 312 («Сокіл-Батько»). Оп. 1. Спр. 51. 77 арк.
90. Мацюк Я. *Природні зацікавлення й метода Декролі*. Львів, 1931. 104 с. (Педагогічна Бібліотека Видавництва «Взаїмна Поміч Українського Вчителства». Серія II; Чис. 2).
91. *Національна книга пам'яті жертв голодомору 1932—1933 років в Україні: місто Київ*. Відп. ред. В.І. Марочко. Київ: Фенікс, 2008. 584 с.
92. *Зеновія Франко (1925—1991): Статті. Спогади. Матеріали*. Упоряд. і наук. ред. М.А. Вальо; НАН України; ЛНБ ім. В. Стефаника. Львів, 2003. 368 с.
93. Мовна М., Вальо М. *Ірина Вільде (1907—1982): біобібліографічний покажчик*. НАН України; ЛНБ України ім. В. Стефаника. Львів, 2020. 624 с.
- Movna, M. (2013). *Dictionary of the Lviv dialect of the first third of the 20th century: about 3500 words*. Lviv [in Ukrainian].
- Sych, M. (2000). *Ukrainian cooperation in Galicia during World War II*. Lviv [in Ukrainian].
- Kozytskyi, A. (2021). *Lviv Attempts*. Lviv: Apriori [in Ukrainian]. (1919—1923). *School report. Private archive of authors* [in Ukrainian].
- Vynar, L., & Rybachok, I. (Ed.). (2013). *Biographical notes*. Ukrainian Historical Society; National University «Ostroh Academy»; Institute of Ukrainian Diaspora Studies. Kent; Ostroh [in Ukrainian].
- (1938). *Information about life and work in a state gymnasium with Ukrainian language of instruction — Branches in Lviv in the 1937—38 school year*. Lviv: Published by «Bat'kivskoho kruzka» [in Ukrainian].
- (1931). Maturity exam at the branch of the Ukrainian state gymnasium in Lviv. *Dilo*, 134, 5 [in Ukrainian].
- Romanenchuk, B. (Ed.). (1978). *Jubilee Book of the Ukrainian Academic Gymnasium in Lviv*. (First part: On the 100th anniversary of the first Ukrainian matriculation examination, 1878—1978). Philadelphia; Munich [in Ukrainian].
- (1934). The Director's Tragedy. *Dilo*, 196, 1—2 [in Ukrainian].
- (1934). After the tragic death of conductor Ivan Babiy. *Dilo*, 197, 3—4 [in Ukrainian].
- (1934). A Terrible Assassination. *Novy Chas*, 165, 1—2 [in Ukrainian].
- (1934). After the tragic death of conductor I. Babiya. *Novy Chas*, 167, 4 [in Ukrainian].
- (1934). Murder of director I. Babiy. *Meta*, 29, 1 [in Ukrainian].
- (1934). Director of the Branch of the Ukrainian Gymnasium IVAN BABIY killed! *Nedilja*, 29, 1 [in Ukrainian].
- (1934). Bloody assassination in Lviv. Murder of the director of the Ukrainian gymnasium. *Nash Prapor*, 57, 1 [in Ukrainian].
- (1934). Murder of the Director of a Ukrainian Gymnasium in Lviv. *Gromadskyj Golos*, 29, 4 [in Ukrainian].
- (1934). Ivan Babiy. *Ukrains'kyj Beskyd*, 29, 1 [in Ukrainian].
- Gornykevych, T. (1934). Ivan Babiy. *Ukrains'ka Shkola*, 19, 75—80 [in Ukrainian].
- (1934). Native blood was shed. The murder of the director of a Ukrainian gymnasium in Lviv. *Narodnya Sprava*, 30, 2 [in Ukrainian].
- (1934). Fratricide. The director of the Ukrainian gymnasium in Lviv, Ivan Babiy, was shot. *Svoboda*, 29, 2—3 [in Ukrainian].
- (1934). Voice of the Metropolitan. *Dilo*, 205, 3 [in Ukrainian].
- (1934). The significant voice of the Galician Metropolitan. *Nedilja*, 31, 2 [in Ukrainian].
- (1934). Metropolitan Sheptytsky against terror. *Pravda*, 32, 2 [in Ukrainian].
- (1934). The Metropolitan's Voice on Ukrainian Terrorists and Their Work. *Svoboda*, 30, 1 [in Ukrainian].
- Onatsky, E. (1989). *In the Eternal City: Notes of a Ukrainian Journalist. 1934 (Vol. 4)*. O. Olzhych Research Institute. Toronto: Novy Shlyakh [in Ukrainian].

REFERENCES

- Movna, M. (2021). Publishing series «Sokil Library» and its founder Yaroslav Blahitka: the concept of the Ukrainian sports movement of Galicia. *Notes of the Lviv National Scientific Library of Ukraine named after V. Stefanyk: collection of scientific works*, 13 (29), 186—200 [in Ukrainian].
- Movna, M. (2024). Sports and educational activities of Yaroslav Blahitka in the context of the Sokil movement. *Ukrainian physical education tradition: scientific collection*, 3, 73—81 [in Ukrainian].

- Zaitsev, O. (2021). The attitude of the OUN towards attempts at Ukrainian-Polish understanding (1929—1934). *Ukraine — Poland: historical heritage and social consciousness. Anniversary collection in honor of Oleksandr Kolyanchuk* (Issue 5, pp. 57—70). I. Krypiakevych Institute of Ukrainian Studies; NASU. Lviv [in Ukrainian].
- Shah, S. (2010). *Lviv — the city of my youth. Imperial and Royal Academic Gymnasium*. Lviv: Publishing House of the National University «Lviv Polytechnic» [in Ukrainian].
- Solyar, I. (2007). Babiy Ivan. *Encyclopedia of Lviv*, 1, 139 [in Ukrainian].
- (1934). Ivan Babiy. *Nova Zorya*, 56, 7. Posthumous memories [in Ukrainian].
- (1934). Director Ivan Babiy (posthumous memory). *Ridna Shkola*, 15/16, 232 [in Ukrainian].
- Subtelny, O. (1993). *Ukraine. History*. Kyiv: Lybid [in Ukrainian].
- Vasyuta, I. (2006). *Political History of Western Ukraine (1918—1939)*. Lviv: Kamenyar [in Ukrainian].
- (1934). Don't kill! *Pravda*, 31, 2—3 [in Ukrainian].
- (1934). Funeral of conductor Ivan Babiy. *Nova Zorya*, 57, 4 [in Ukrainian].
- (1934). Funeral of conductor Ivan Babiy. *Meta*, 30, 6 [in Ukrainian].
- (1934). After the murder of director Ivan Babiy. *Dilo*, 199, 5 [in Ukrainian].
- (1934). The Last Road of the Rev. Ivan Babii. *Novyj Chas*, 168, 4 [in Ukrainian].
- (1934). On the murder of the director of the Ukrainian Gymnasium. *Nash prapor*, 58, 3 [in Ukrainian].
- Dombrovsky, O. (Ed.). (1982). Notes and additions to the Jubilee Book of the Ukrainian Academic Gymnasium in Lviv. *Jubilee Book of the Ukrainian Academic Gymnasium in Lviv. On the 100th Anniversary of the First Ukrainian Matriculation Examination* (Part II, pp. 267—274). Munich; Philadelphia [in Ukrainian].
- Kedryn, I., & Dombrovsky, O. (Ed.). (1995). Unforgettable famous school (memoir). *Jubilee Book of the Ukrainian Academic Gymnasium in Lviv. On the occasion of the World Congress of the Lviv Academic Gymnasium in 1991 and the Act of Restoration of the First Lviv Gymnasium* (Part III, pp. 402—403). Philadelphia; Lviv [in Ukrainian].
- Horbach, O., & Zakrevska, Y. (Eds.). (1998). «A branch of the Academic Gymnasium in Lviv in the 1930s.». *The Path from East to West: Memories* (pp. 143—146). I. Krypiakevych Institute of Ukrainian Studies; NAS of Ukraine. Lviv [in Ukrainian].
- Antonovych, O.M. (1999). *Memories*. Kyiv; Washington [in Ukrainian].
- Mirchuk, P., & Lenkavsky., S. (Ed.). (1968). *An Essay on the History of the OUN* (Vol. 1: 1920—1939). Munich; London; New York: Ukrainian Publishing House [in Ukrainian].
- Posivnych, M. (2010). *Military and political activities of the OUN in 1929—1939*. I. Krypiakevych Institute of Ukrainian Studies; NAS of Ukraine. Lviv: Afisha [in Ukrainian].
- Vytanovych, I. (1964). *History of the Ukrainian Cooperative Movement*. New York [in Ukrainian].
- Buts, B. (2015). A sketch of the history of the village of Khorosno: a supplement to the 2012 edition. Lviv [in Ukrainian].
- (1932). Sokil Athletics Competitions. *Dilo*, 146, 5 [in Ukrainian].
- (1933). Regional athletics competitions. *Dilo*, 248, 6 [in Ukrainian].
- [Lis'kevych, Bohdan]. (1935). Flood of new Ukrainian records. *Dilo*, 248, 7 [in Ukrainian].
- (1935). Athletics competitions. «Play» — «Sokil-Bat'ko». *Dilo*, 252, 7 [in Ukrainian].
- (1935). Athletics competitions. «Play» — «Sokil-Bat'ko». *Dilo*, 254, 6 [in Ukrainian].
- (1936). 132 Sokil-racers at the start. *Dilo*, 138, 7 [in Ukrainian].
- (1934). Ivan Babiy. *Nova Zorya*, 56, 7. Posthumous memories [in Ukrainian].
- Filipovych, S., Filipovych, R., & Dombrovsky, O. (Ed.). (1995). Activities of the parents' circle of the Branch of the Academic Gymnasium. *Jubilee Book of the Ukrainian Academic Gymnasium in Lviv. On the occasion of the World Congress of the Lviv Academic Gymnasium in 1991 and the Act of Restoration of the First Lviv Gymnasium* (Part III, pp. 287—295). Philadelphia; Lviv [in Ukrainian].
- (1936). Sokil'ski progul'ky. *Dilo*, 157, 7 [in Ukrainian].
- Report on the activities of the «Sokil» society from January 1 to December 31, 1935. *Central State Historical Archive of Ukraine in Lviv (CSHAUL)*. F. 312 («Sokil-Bat'ko»). Op. 1. Spr. 749. Ark. 23 [in Ukrainian].
- Minutes of the ordinary general meeting of the «Sokil» society in Khorosno-Stare. *CSHAUL*. F. 312 («Sokil-Bat'ko»). Op. 1. Spr. 749. Ark. 14—15 [in Ukrainian].
- Response to the article by O. Valchyk «Participants». *CSHAUL*. F. 312 («Sokil-Bat'ko»). Op. 1. Spr. 749. Ark. 26 [in Ukrainian].
- Quarterly report on the completed work plan in October, November and December 1936. *CSHAUL*. F. 312 («Sokil-Bat'ko»). Op. 1. Spr. 749. Ark. 42 [in Ukrainian].
- Report from the general meeting of the «Sokil» association in Khorosno Stare dated January 12, 1936. *CSHAUL*. F. 312 («Sokil-Bat'ko»). Op. 1. Spr. 749. Ark. 22 [in Ukrainian].
- Tykholyz, V. (1936). «Like Flowers»: *freehand exercises for girls*. Lviv: Published by «Sokil-Bat'ko» [in Ukrainian].
- Zamistsevyy. (1936). Sokil's holiday in a village near Lviv. *Novyj Chas*, 168, 7 [in Ukrainian].
- Zamistsevyy. (1936). Sokil's festival in a village near Lviv. *Nash Prapor*, 90, 2 [in Ukrainian].
- (Be). (1936). Sokil's holiday in Khorosno Stare. From Sokil's life. *Dilo*, 165, 4 [in Ukrainian].
- Report from a trip to the Sokil Festival in Khorosno Stare on 19.VII.1936. *CSHAUL*. F. 312 («Sokil-Bat'ko»). Op. 1. Spr. 749. Ark. 37 [in Ukrainian].
- Khorosno-Stare. Athletics competition. *CSHAUL*. F. 312 («Sokil-Bat'ko»). Op. 1. Spr. 749. Ark. 51 [in Ukrainian].

- Report on a trip to the nest in Khorosno-Stare on 18.VII.1937. *CSHAUL*. F. 312 («Sokil-Bat'ko»). Op. 1. Spr. 29. Ark. 116 [in Ukrainian].
- (1937). Sokil Regional Sports Competitions. *Dilo*, 202, 8 [in Ukrainian].
- (1938). Sports page; Do you hear? *Sokilski Visty*, 9, 2 [in Ukrainian].
- (1937). [Tyholiz Volodymyr]. Sports research. Sports page. *Dilo*, 213, 6 [in Ukrainian].
- (1937). Sokilski Regional Athletics Competitions. *Sokilski Visty*, 10, 3 [in Ukrainian].
- Three-day motor course of the Lviv district. *CSHAUL*. F. 312 («Sokil-Bat'ko»). Op. 1. Spr. 165. Ark. 58 [in Ukrainian].
- (1938). I Regional Instrument Competitions. *Sokilski Visty*, 6, 6—7 [in Ukrainian].
- (1938). From Sokil's life. *Sokilski Visty*, 6, 8 [in Ukrainian].
- Penal order. *CSHAUL*. F. 312 («Sokil-Bat'ko»). Op. 1. Spr. 749. Ark. 43 [in Polish].
- Tsybalyuk, O. (1998). «*Trud*» — a women's tailoring school. Lviv [in Ukrainian].
- Holyk, R. (2005). *Lviv: City and Myth*. Lviv: Pyramid [in Ukrainian].
- (1941). Submit a message. *Ukrayin'ski Shchodenni Visty*, 9, 6 [in Ukrainian].
- Lyalka, Ya. (Ed.). (1993). *Chronicle of Unconquered Ukraine: Documents, Materials, Memories* (Book 1). Lviv: Prosvita [in Ukrainian].
- Zavadsky, M., Kuksa, O., & Kulakovsky, P. (1998). List of citizens arrested by the NKVD of the Lviv region, held in prison No. 2 of the city of Lviv, sentenced to various terms of imprisonment, executed on June 26, 1941 in connection with the outbreak of military action, criminal cases of whom are stored, according to the State Security Service of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine, in the Security Service of Ukraine for the Lviv region. *From the archives of the VUCHK-GPU-NKVD-KGB, 1/2, 397—406* [in Russian].
- Romaniv, O., & Fedushchak, I. (2003). *Western Ukrainian Tragedy 1941*. NTSh; Foundation of the Ukrainian Free University. Second ed. Lviv; New York [in Ukrainian].
- Case No. 39717. *Archive of the SBU Department in Lviv Region (AUSBULO)*. P-8352 [in Russian].
- Gorun, Yu.P. (Ed.). (2023). *Rehabilitated by history: in 27 volumes. Lviv region* (Vol. 15). NAS of Ukraine; Institute of History. Lviv: Pam'yat'. Lviv [in Ukrainian].
- List of RSUK employees. *State Archives of Lviv Region*. F. R-75. Op. 2. Spr. 1. Ark. 1 [in Ukrainian].
- Letter from V. Bylen' to his brother M. Tril' dated January 18, 1933. *CSHAUL*. F. 312 («Sokil-Bat'ko»). Op. 1. Spr. 749. Ark. 8 [in Ukrainian].
- Book of Attendance II. 1936—1939. *CSHAUL*. F. 312 («Sokil-Bat'ko»). Op. 1. Spr. 164. Ark. 2, 14 [in Ukrainian].
- Census Book «Sokil-Bat'ko». 1934—1935. *CSHAUL*. F. 312 («Sokil-Bat'ko»). Op. 1. Spr. 51 [in Ukrainian].
- Matsyuk, Ya. (1931). *Natural Interests and the Dekroly Method*. Lviv [in Ukrainian].
- Marochko, V.I. (Ed.). (2008). *National Book of Memory of Victims of the Holodomor of 1932—1933 in Ukraine: City of Kyiv*. Kyiv: Fenix [in Ukrainian].
- Valyo, M.A. (Ed.). (2003). *Zenovia Franko (1925—1991): Articles. Memories. Materials*. NAS of Ukraine; V. Stefanyk Lviv National Library of Ukraine. Lviv [in Ukrainian].
- Movna, M., & Valio, M. (2020). *Iryna Vilde (1907—1982): bibliographic index*. NAS of Ukraine; V. Stefanyk Lviv National Library of Ukraine. Lviv [in Ukrainian].